

Barbara Chorążyczewska
Stanisław Cichosz
Barbara Czaplak
Krystyna Fryczkowska
Justyna Fuchs
Joanna Gigiel
Agnieszka Jarosz
Marzena Jędroś
Andrzej Kiciński
Maria Kicińska
Katarzyna Korczak
Marek Łach
Krystyna Michalska
Anna Nowak
Zdzisław Nowak
Urszula Starzyńska

Krajobraz z bocianem¹

Cel główny: Propagowanie działań proekologicznych i wzmocnienie więzi z najbliższą okolicą.

Rodzaj projektu: mieszany (badawczy i działania lokalnego), międzyprzedmiotowy.

Sposób realizacji: grupowy.

Realizowane treści, materiał, nabywane umiejętności na lekcjach

PRZEDMIOT	Cele ogólne	Kształtowana umiejętność
język niemiecki	<ol style="list-style-type: none">1. Rozwijanie sprawności czytania i pisania.2. Rozwój indywidualnych strategii uczenia się.3. Rozumienie ogólnego sensu tekstu, który zawiera fragmenty niezrozumiałe.4. Wyszukiwanie żądanej informacji lub szczegółu z częściowo niezrozumianego tekstu.5. Korzystanie ze słownika jedno- i dwujęzycznego oraz innych źródeł informacji.	Uczeń: <ol style="list-style-type: none">1. Uczeń szuka, selekcjonuje i wykorzystuje informacje z różnych źródeł2. Tłumaczy tekst z języka niemieckiego na język polski

¹ Projekt międzyprzedmiotowy zrealizowany w Gimnazjum w Dziadowej Kłodzie.

PRZEDMIOT	Cele ogólne	Kształtowana umiejętność
historia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interpretacja różnego rodzaju źródeł historycznych. 2. Docieranie do różnych źródeł informacji historycznej, integracja wiedzy uzyskanej z różnych źródeł informacji. 	<p>Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poszukuje, selekcjonuje i korzysta z informacji z różnych źródeł. 2. Wymieni zabytki w naszej gminie i potrafi określić ich stan. 3. Zna najważniejsze fakty z historii naszej gminy. 4. Wzmacnia więzi z „małą ojczyzną”.
geografia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uświadomienie wartości, jaką jest własny region i kraj oraz ich dziedzictwo kulturowe 2. Korzystanie z możliwie różnorodnych źródeł wiedzy geograficznej, w tym z własnych obserwacji terenowych, ze szczególnym uwzględnieniem swojej gminy (powiatu). 3. Kształtowanie postawy szacunku dla przyrody. 4. Korzystanie z możliwie różnych źródeł informacji 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowuje mapę gminy. 2. Potrafi określić położenie naszej gminy.
biologia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Umożliwienie projektowania i prowadzenia obserwacji i doświadczeń biologicznych 2. Umożliwienie podejmowania działań na rzecz najbliższego środowiska przyrodniczego i rozwijania szacunku dla zwierząt. 3. Gromadzenie, integrowanie, opracowywanie i interpretowanie wiedzy z różnych dziedzin niezbędnej do wyjaśnienia procesów życiowych. 4. Ocenianie zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym w wyniku oddziaływania człowieka i ich wpływu na jakość życia i umiejętności znajdowania środków zaradczych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwuje bociana w terenie. 2. Potrafi wymienić fazy życia bociana białego. 3. Ma świadomość, że nie należy niszczyć gniazd bocianich.

PRZEDMIOT	Cele ogólne	Kształtowana umiejętność
język polski	1. Budowanie wypowiedzi mówionych i pisanych zgodnie z intencją i okolicznościami (w związku z sytuacjami żywymi i lekturą). 2. Poszukiwanie informacji w różnych źródłach 3. Twórcze, wyrastające z postaw ludycznych, emocjonalnych i estetycznych wykonywanie utworów (bądź ich fragmentów) w żywym słowie lub w formach teatralnych.	Uczeń: 1. Szuka cytatów o bocianach. 2. Tworzy tzw. bigos literacki. 3. Opracowuje scenariusz montażu słowno-muzycznego o mojej okolicy.
sztuka	1. Różnorodność muzyki ojczyściej, w tym regionalnej, muzyki innych narodów i regionów świata. 2. Własna aktywność muzyczna. 3. Środki wyrazu plastycznego. Działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach.	1. Umie piosenki o bocianach. 2. Opracowuje scenariusz montażu słowno-muzycznego o mojej okolicy. 3. Umie narysować bociana. 4. Fotografuje bociany.
gazetka szkolna „Bimbus”	1. Wyszukiwanie i selekcja informacji.	1. Zbiera informacje dotyczące realizacji projektu i publikuje je.
informatyka	1. Posługiwanie się sprzętem i korzystanie z usług systemu operacyjnego. 2. Podstawowe elementy komputera i ich funkcje. 3. Redagowanie tekstów i tworzenie rysunków za pomocą komputera. 4. Tworzenie dokumentów zawierających tekst, grafikę i tabele. 5. Wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego do rozwiązywania zadań z programu nauczania gimnazjum i codziennego życia. 6. Korzystanie z multimedialnych źródeł informacji.	1. Pracuje w Wordzie, Power-Point, Exel. 2. Potrafi przygotować prezentację multimedialną, folder.

PRZEDMIOT	Cele ogólne	Kształtowana umiejętność
technika	1. Stosowanie różnorodnych metod i środków (symboli, rysunków, kodów i zdjęć) w porozumiewaniu się na temat zagadnień technicznych.	Uczeń: 1. Potrafi wykonać za pomocą różnych technik album.
fizyka	1. Budzenie zainteresowań prawdziwościami świata przyrody. 2. Umiejętność prezentowania wyników własnych obserwacji, eksperymentów i przemyśleń. 3. Wykorzystanie wiedzy fizycznej w praktyce życia codziennego. 4. Kształcenie umiejętności krytycznego korzystania ze źródeł informacji.	1. Wykorzystuje wiedzę fizyczną w praktyce życia codziennego. 2. Korzysta z różnych źródeł informacji. 3. Opisuje przebieg zjawisk fizycznych w przyrodzie.
religia	Moralne aspekty stosunku człowieka do świata przyrody.	1. Szanuje przyrodę. 2. Potrafi określić wartość przyrody w życiu człowieka.

Opis projektu

Zadania:

- I. Wykonanie folderu o wybranej miejscowości z gminy w języku polskim i w języku niemieckim, składający się z trzech części:
 - 1) plan miejscowości,
 - 2) historia-zabytki-współczesność,
 - 3) środowisko przyrodnicze z uwzględnieniem bociana białego.
- II.1) Wykonanie teczki portfolio „Rok z życia bociana”.
 - 2) Przygotowanie i udział w konkursie „Gmina nasza bociany zaprasza”.
- III. Obserwacja w terenie:
 - 1) wycieczka do danej miejscowości,
 - 2) zbieranie informacji o bocianach,
 - 3) analiza zebranych danych i wykonanie opracowania graficznego w postaci prezentacji multimedialnej.
- IV. Montaż słowno-muzyczny o bocianach w naszej gminie.
- V. Zbieranie i publikowanie informacji dotyczących realizacji projektu, popularyzowanie wiadomości o środowisku przyrodniczym i antropogenicznym gminy.
- VI.1) Zbieranie cytatów o bocianach – motyw bociana w literaturze.
 - 2) Wykonanie albumu „Bociany w mojej okolicy”

Ocenianie projektu

Monitorowano działania uczniów na wszystkich etapach realizacji projektu. Źródłem informacji o pracy grupy były:

- obserwacje pracy grup,
- notatki z konsultacji grup,
- informacje zwrotne udzielane uczniom – dotyczące folderu, prezentacji multimedialnej, albumu,teczki portfolio i przebiegu prac etapowych,
- przestrzeganie terminów etapowych wykonywanych prac,
- komunikowanie się grup, udzielanie sobie informacji,
- samoocena efektów pracy dokonana przez grupy,
- samoocena przebiegu pracy nad wykonaniem zadania – refleksja każdego ucznia.

Co i jak będzie oceniane?

1. Efekt końcowy (folder, prezentacja multimedialna,teczka portfolio, artykuły w gazetce szkolnej, album, montaż słowno-muzyczny) – 10 pkt.
2. Prezentacja zagadnień odpowiednich dla poszczególnych grup – 10 pkt.
3. Metryczka – 8 pkt.
4. Test sprawdzający – 30 pkt.
5. Ocena przebiegu prac – ewaluacja projektu

A) Kryteria oceny folderu	
Przestrzeganie ram tematycznych	0-2 pkt
Dobór i selekcja informacji	0-2 pkt
Poprawność merytoryczna (językowa i jednorodność stylistyczna)	0-3 pkt
Przejrzystość i czytelność koncepcji	0-1 pkt
Jakość i estetyka wykonania (umiejętne wykorzystanie edytora tekstu i grafiki ocenia nauczyciel informatyki)	0-2 pkt
B) Kryteria oceny teczki portfolio	
Przestrzeganie ram tematycznych	0-2 pkt
Dobór i selekcja informacji	0-2 pkt
Poprawność merytoryczna (językowa i jednorodność stylistyczna)	0-3 pkt
Przejrzystość i czytelność koncepcji	0-1 pkt
Jakość i estetyka wykonania (umiejętne wykorzystanie edytora tekstu i grafiki ocenia nauczyciel informatyki)	0-2 pkt
C) Kryteria oceny albumu	
Przestrzeganie ram tematycznych	0-2 pkt
Dobór i selekcja informacji	0-2 pkt
Poprawność merytoryczna (językowa i jednorodność stylistyczna)	0-3 pkt
Przejrzystość i czytelność koncepcji	0-1 pkt
Jakość i estetyka wykonania (umiejętne wykorzystanie edytora tekstu i grafiki ocenia nauczyciel informatyki)	0-2 pkt
D) Kryteria oceny prezentacji multimedialnej	
Przestrzeganie ram tematycznych	0-2 pkt
Dobór i selekcja informacji	0-2 pkt
Poprawność merytoryczna (językowa i jednorodność stylistyczna)	0-3 pkt
Przejrzystość i czytelność koncepcji	0-1 pkt
Jakość i estetyka wykonania (umiejętne wykorzystanie edytora tekstu i grafiki ocenia nauczyciel informatyki)	0-2 pkt

E) Kryteria oceny prezentacji	
Zawartość merytoryczna wypowiedzi – znajomość zagadnienia, ciekawa koncepcja ujęcia problemu	0-3 pkt
Język – umiejętne używanie języka przedmiotu, trafne wykorzystanie terminologii, komunikatywny styl wypowiedzi	0-3 pkt
Kompozycja – wypowiedź przejrzysta, spójna, funkcjonalne i celowe wykorzystanie materiału pomocniczego	0-2 pkt
Podział zadań w trakcie prezentacji, przestrzeganie czasu wypowiedzi	0-2 pkt
F) Metryczka folderu	
Podanie źródeł informacji	0-1 pkt
Opis wkładu pracy członków grupy	0-1 pkt
Samoocena folderu	0-1 pkt
Trzy zadania sprawdzające z kartą oczekiwaną odpowiedzi i propozycją punktowania	0-6 pkt
Dyskietka – skopiowany dokument	0-1 pkt

Kto będzie oceniał?

Nauczyciele nadzorujący poszczególne zadania.

Ewaluacja działań

- ankieta dla uczniów klasy 2b,
- ankieta dla uczniów z grup badawczych,
- ankieta dla nauczycieli,
- ankieta dla rodziców.

Instrukcja dla grupy uczniów nr 1

„Cudze chwalicie, swego nie znacie, czyli walory mojej miejscowości”

- folder o wybranej miejscowości z gminy w języku polskim i w języku niemieckim, składający się z trzech części:
 - 1) plan miejscowości,
 - 2) historia-zabytki-współczesność,
 - 3) środowisko przyrodnicze z uwzględnieniem bociana białego.

Realizacja w grupach 5-osobowych

Zadanie 1.

Waszym zadaniem jest:

- zebranie informacji na temat wybranej miejscowości oraz dokonanie selekcji zebranych materiałów. Możecie wykorzystać różnorodne źródła informacji – wskazane, udostępnione przez nauczyciela, ale również te, do których dotrzecie sami;
- przydzielenie zadań członkom grupy: wybór lidera, odpowiedzialnego za tekst w języku polskim, tłumacza tekstów, odpowiedzialnego za opracowanie graficzne i komputerowe, sekretarza;
- stworzenie koncepcji folderu zawierającego najistotniejsze informacje na wybrany temat, ciekawych i interesujących dla odbiorcy. Pamiętajcie o szacie graficznej folderu, ma zachęcać do zapoznania się z informacjami, które chcecie przekazać;
- przygotowanie roboczej wersji Waszej koncepcji folderu i zaprezentowanie jej podczas konsultacji;

- opracowanie ostatecznej wersji folderu z wykorzystaniem komputera we współpracy z nauczycielem informatyki. Proszę pamiętać o przyjętych kryteriach oceniania efektu Waszej pracy.

Zadanie 2.

Należy przygotować się do I etapu konkursu o naszej gminie. W związku z tym opracowany przez Was folder należy powielić i udostępnić pozostałym grupom.

Przygotujcie trzy zadania sprawdzające opanowane wiadomości, które zawarlicie w swoim folderze oraz kartę odpowiedzi i kryteria punktowania rozwiązań utworzonych zadań.

Zadanie 3.

Przygotujcie metryczkę do folderu. Powinna ona zawierać:

- spis autorów prezentacji ze wskazaniem zadań, za które byli odpowiedzialni,
- spis wykorzystanych źródeł informacji,
- samoocenę wykonanego przez Was folderu,
- dyskietkę – skopiowany dokument z utworzonym folderem.

Zadanie 4.

Proszę dokonać indywidualnej autorefleksji: *Który etap pracy w projekcie „Krajobraz z bocianem” był dla Ciebie najtrudniejszy?*

- a) gromadzenie informacji, selekcja materiałów i przygotowanie koncepcji folderu,
- b) wykonanie folderu z wykorzystaniem TI,
- c) inny element Waszej pracy nad projektem.

Uzasadnij swój wybór!

Instrukcja dla grupy uczniów nr 2

„Rok z życia bociana” – teczka portfolio

Realizacja w grupie 2-osobowej.

Zadanie 1.

Waszym zadaniem jest:

- a) zebranie informacji o bocianie oraz dokonanie selekcji zebranych materiałów. Możecie wykorzystać różnorodne źródła informacji – wskazane, udostępnione przez nauczyciela, ale również te, do których dotrzecie sami;
- b) przydzielenie zadań członkom grupy: lider, który jest odpowiedzialny za szatę graficzną oraz badacz dokonujący selekcji materiałów;
- c) przygotowanie do konsultacji wersji roboczej Waszej teczki;
- d) opracowanie ostatecznej wersji teczki.

Proszę pamiętać o przyjętych kryteriach oceniania efektu Waszej pracy

Zadanie 2.

Należy przygotować się do III etapu konkursu dotyczącego biologii bociana białego. W związku z tym opracowaną przez Was teczkę należy powielić i udostępnić pozostałym grupom.

Przygotujcie trzy zadania sprawdzające opanowane wiadomości, które zawarlicie w swojej teczce oraz kartę odpowiedzi i kryteria punktowania rozwiązań utworzonych zadań.

Zadanie 3.

Przygotujcie metryczkę do teczki portfolio. Powinna ona zawierać:

- spis autorów prezentacji ze wskazaniem zadań, za które byli odpowiedzialni,
- spis wykorzystanych źródeł informacji,
- samoocenę wykonanej przez Was teczki,
- dyskietkę – skopiowany dokument z teczką portfolio.

Zadanie 4.

Proszę dokonać indywidualnej autorefleksji: *Który etap pracy w projekcie „Krajobraz z bocianem” był dla Ciebie najtrudniejszy?*

- a) gromadzenie informacji, selekcja materiałów i przygotowanie koncepcji teczki portfolio;
- b) wykonanie teczki portfolio z wykorzystaniem TI;
- c) inny element Waszej pracy nad projektem.

Uzasadnij swój wybór!

Instrukcja dla grupy uczniów nr 3

Grupa badawcza – obserwacja w terenie.

Wycieczka do danej miejscowości – zbieranie informacji o bocianach, analiza zebranych danych i wykonanie opracowania graficznego w postaci prezentacji multimedialnej PowerPoint

Realizacja w grupach 4-osobowych

Zadanie 1.

Waszym zadaniem jest:

- a) zorganizowanie wycieczki wraz z nauczycielem wychowania fizycznego do danej miejscowości,
- b) podział ról: lider, dwóch zbieraczy informacji, odpowiedzialny za zdjęcia i opracowanie komputerowe,
- c) obserwacja w terenie, zbieranie informacji o bocianach, szukanie siedlisk i żerowisk,
- d) opracowanie wyników w tabeli,
- e) opracowanie prezentacji multimedialnej w programie PowerPoint pod nadzorem nauczyciela informatyki.

Proszę pamiętać o przyjętych kryteriach oceniania efektu Waszej pracy.

Zadanie 2.

Należy przygotować się do III etapu konkursu dotyczącego biologii bociana białego. W związku z tym opracowaną przez Was prezentację należy powielić i udostępnić pozostałym grupom.

Przygotujcie trzy zadania sprawdzające opanowane wiadomości, które zawarliście w swojej teczce oraz kartę odpowiedzi i kryteria punktowania rozwiązań utworzonych zadań.

Zadanie 3.

Przygotujcie metryczkę do prezentacji multimedialnej. Powinna ona zawierać:

- spis autorów prezentacji ze wskazaniem zadań, za które byli odpowiedzialni,
- spis wykorzystanych źródeł informacji,
- samoocenę wykonanej przez Was prezentacji multimedialnej,
- dyskietkę – z prezentacją multimedialną.

Zadanie 4.

Proszę dokonać indywidualnej autorefleksji: *Który etap pracy w projekcie „Krajobraz z bocianem” był dla Ciebie najtrudniejszy?*

- a) gromadzenie informacji, selekcja materiałów i przygotowanie koncepcji prezentacji multimedialnej,
- b) wykonanie prezentacji multimedialnej z wykorzystaniem TI,
- c) inny element Waszej pracy nad projektem.

Uzasadnij swój wybór!

Instrukcja dla grupy uczniów nr 4

Montaż słowno-muzyczny o bocianach w naszej gminie

Realizacja w grupie 10- osobowej.

Zadanie 1.

Waszym zadaniem jest:

- a) szukanie wierszy, skeczy i piosenek o bocianach oraz dokonanie selekcji materiału,
- b) przygotowanie do konsultacji wstępnej wersji scenariusza,
- c) opracowanie scenariusza. [Proszę pamiętać o przyjętych kryteriach oceniania efektu Waszej pracy],
- d) podział ról wg scenariusza oraz osoby odpowiedzialne za dekorację.

Zadanie 2.

Musicie nauczyć się swoich ról na pamięć.

Zadanie 3.

Uczęszczacie na regularne próby pod nadzorem nauczyciela polonisty.

Zadanie 4.

Inscenizacja przedstawienia podczas festynu gminnego.

Zadanie 5.

Przygotujcie metryczkę do scenariusza. Powinna ona zawierać:

- spis autorów scenariusza ze wskazaniem zadań, za które byli odpowiedzialni,
- spis wykorzystanych źródeł informacji,
- samoocenę wykonanej przez Was inscenizacji,
- dyskietkę – z wytworem pracy grupy.

Zadanie 6.

Proszę dokonać indywidualnej autorefleksji: *Który etap pracy w projekcie „Krajobraz z bocianem” był dla Ciebie najtrudniejszy?*

- a) gromadzenie informacji, selekcja materiałów i przygotowanie koncepcji scenariusza montażu słowno-muzycznego
- b) inny element Waszej pracy nad projektem.

Uzasadnij swój wybór!

Instrukcja dla grupy uczniów nr 5

Gazetka szkolna

Realizacja w grupie 3-osobowej

Zadanie 1.

Waszym zadaniem jest:

- a) zbieranie na bieżąco informacji dotyczących realizacji projektu i wiadomości o środowisku przyrodniczym i antropogenicznym gminy;
- b) podział ról: łącznik między grupami, dziennikarz i odpowiedzialny za opracowanie komputerowe;
- c) przygotowanie do konsultacji z nauczycielem języka polskiego roboczej wersji artykułów;
- d) napisanie ostatecznej wersji artykułów. Proszę pamiętać o przyjętych kryteriach oceniania efektu Waszej pracy.

Zadanie 2.

Publikowanie artykułów w gazetce szkolnej „Bimbus” pod nadzorem nauczyciela informatyki.

Zadanie 3.

Przygotujcie metryczkę do artykułów. Powinna ona zawierać:

- spis autorów artykułów ze wskazaniem zadań, za które byli odpowiedzialni,
- spis wykorzystanych źródeł informacji,
- samoocenę napisanych przez Was artykułów,
- dyskietkę z artykułami.

Zadanie 4.

Proszę dokonać indywidualnej autorefleksji: *Który etap pracy w projekcie „Krajobraz z bocianem” był dla Ciebie najtrudniejszy?*

- a) gromadzenie informacji, selekcja materiałów i przygotowanie koncepcji artykułu,
- b) napisanie artykułu z wykorzystaniem TI,
- c) inny element Waszej pracy nad projektem.

Uzasadnij swój wybór!

Instrukcja dla grupy uczniów nr 6

Motyw bociana w literaturze – wykonanie albumu

Realizacja w grupie 6-osobowej

Zadanie 1.

Waszym zadaniem jest:

- a) podział ról: poszukiwacz cytatów i fotograf,
- b) zbieranie cytatów o bocianach,
- c) fotografowanie bocianów,
- d) dopasowanie cytatów do zdjęć,
- e) stworzenie koncepcji albumu,
- f) przygotowanie do konsultacji z nauczycielem języka polskiego i techniki roboczej wersji albumu,
- g) opracowanie ostatecznej wersji albumu z wykorzystaniem TI pod nadzorem nauczyciela informatyki.

Proszę pamiętać o przyjętych kryteriach oceniania efektu Waszej pracy.

Zadanie 2.

Przygotujcie metryczkę do albumu. Powinna ona zawierać:

- spis autorów albumu ze wskazaniem zadań, za które byli odpowiedzialni,
- spis wykorzystanych źródeł informacji,
- samoocenę wykonanego przez Was albumu,
- dyskietkę – ze skopiowanym albumem.

Zadanie 3.

Proszę dokonać indywidualnej autorefleksji: *Który etap pracy w projekcie „Krajobraz z bocianem” był dla Ciebie najtrudniejszy?*

- a) gromadzenie informacji, selekcja materiałów i przygotowanie koncepcji albumu,
- b) opracowanie albumu z wykorzystaniem TI,
- c) inny element Waszej pracy nad projektem.

Uzasadnij swój wybór!

Dokumentacja fotograficzna fragmentów projektu międzyprzedmiotowego pt. *Krajobraz z bocianem* realizowanego w Gimnazjum w Dziadowej Kłodzie w roku szkolnym 2004/2005

BOCIANY W MOJEJ OKOLICY²

Zanysłem autorów niniejszego opracowania było przedstawienie istotnych elementów z życia bociana białego na terenie gminy Dziadowa Kłoda.

Ukazując rok z życia bociana, wykorzystano dokumentację fotograficzną miejscowych siedlisk i żerowisk oraz fragmenty literatury, w których pojawia się motyw bociana.

Aby praca była przejrzysta, zgromadzony materiał, obrazujący okres pobytu bociana w naszym kraju, podzielono na miesiące (marzec-sierpień) będące jednocześnie istotnymi etapami w jego życiu.

Materiał faktograficzny poprzedzają zamieszczone poniżej legendy, wierzenia i przekonania ludowe związane z pochodzeniem bociana, który od zawsze towarzyszył człowiekowi.

„*Albom ja bocian, żebym świat czyścił - nie chcę być niepowołanym mentorem, kaznodzieją, moralizatorem*” – przysłowie pochodzi ze starej bajki o chłopie, który wbrew boskiemu zakazowi wypuścił z worka na świat gady i plazy, za co zamieniony został w bociana, który musi czyścić z nich świat.

² Album wykonany przez uczniów biorących udział w projekcie. Opiekę merytoryczną sprawowała M. Kicińska, K. Korczak, K. Michalska, Opiekę komputerową: K. Korczak.

Bocian biały, niezwykle ptak, pomocnik człowieka w walce z różnymi szkodnikami, jest bohaterem wielu legend, bajek, przysłów, porzekadeł, przesądów i zabobonów. Stał się bohaterem licznych wierszy i piosenek dla dzieci, a także motywem wykorzystywanym przez poetów i pisarzy do nadania utworom specyficznego kolorytu i ludowości. Często stanowi w literaturze symbol miłości i nostalgii do rodzinnego kraju. Motyw bociana i bocianiego gniazda pojawia się również w polskim malarstwie i rzeźbie, głównie u twórców ludowych.

Człowiek od niepamiętnych czasów otaczał tego ptaka szczególną sympatią, opieką i szacunkiem, gdyż od zawsze gnieździł się w pobliżu osiedli lub wprost na dachu ludzkich domostw. Według wierzeń ludowych, jak już wspomniano, bocian powstał z człowieka.

„Gdy plazy i gady rozmnożyły się na świecie nadmiernie. Bóg zebrał je do worka, zawołał człowieka, kazał mu worek zanieść nad morze i zawartość jego wysypać do wody. Człowiek jednak nie umiał opanować ciekawości, rozwiązał po drodze worek, by zobaczyć, co niesie, wówczas gady i plazy wymknęły się i rozpełzły po ziemi. Za karę Bóg zamienił niefortunnego posłańca w bociana i skazał na lowienie wypuszczonych stworów”.

W innych rejonach ludźmi zamienionymi w bociany mieli być kosiarze, którzy klepiąc kosy, nie odpowiedzieli na pozdrowienie idącego dziada, tylko się z niego roześmiali. Tym dziadem był sam Pan Jezus, który zamienił ignorantów w bociany – ich kosy stały się dziobami, ręce skrzydłami, tylko nogi pozostały im ludzkie.

Bocianem stał się też chłop, który zlekceważył święto, orząc w polu. Za karę chodzi on za plugiem, buduje gniazdo na chłopskiej chacie i zawsze jest smutny.

„Bocian jest to chłop, który w święto orał, za karę, więc chodzi odtąd za plugiem, buduje gniazdo na chłopskiej chacie i zawsze jest smutny.”

Metamorfoza bociana w człowieka według wierzeń ludowych odbywała się również poprzez zanurzenie dzioba we krwi, a odwrotna w wodzie.

Swym przylotem bocian zwiastuje wiosnę, a więc długo oczekiwaną przez wszystkich porę roku. Powszechne jest przekonanie, że przynosi szczęście i gnieździ się tylko u dobrych, uczciwych i porządnym ludzi.

„Szczęśliwy dom, gdzie bocki są”

Bocian cieszy się opinią ptaka przezornego, solidnego i sprawiedliwego, wiernego w małżeństwie i mocno przywiązanego do potomstwa. Zapewne z tych powodów zniszczenie gniazda, jaj lub zabicie piskląt uważane jest za czyn karygodny. Za takie postęпки bocian mści się jakoby zrzucając płonąca żagiew na dom swego prześladowcy.

W niektórych rejonach Polski ptak ten stał się elementem ludowego wróżbiarstwa – pierwszy bocian widziany wiosną w locie ma przepowiadać zdrowie, siłę, gospodarność, szczęście, siedzący zaś wróży chorobę, gnuśność i lenistwo. Niektóre opowieści o bocianach oparte są na obserwacjach trafnych, lecz błędnie interpretowanych, np. że ptaki wyrzucają z gniazd swoje jaja i pisklęta, przewidując nastanie głodu, a podczas jesiennych „sejmików” odbywają sądy i karzą niewierne samice.

Żyjący od zawsze w pobliżu człowieka i lubiany bocian znalazł się również w wielu przysłowia, które dotyczą fenologii, czyli terminów (zwłaszcza przylotów i odlotów), ale i biologii tego ptaka i odniesienia do różnych prac gospodarskich. Jest to dowód na to, jak bardzo bocian był związany z życiem ludzi na wsi.

Przysłowia często oddają trafne spostrzeżenia i są mądrością ludu. Dzisiaj wiele z nich występuje jeszcze w kilku wariantach, a niektóre, niestety, są trudne do zrozumienia, bo ktoś np. pamięta, że z przylotem bocianów zaczynały się prace polowe i wtedy służba i gospodarz jadaliby w polu podwieczorki.

Współcześnie wiele się już zmieniło, jednak pewne przekonania pozostaną z nami długo.

ROK Z ŻYCIA BOCIANA

Marzec

„Powrócił do nas z dalekiej strony,
ma długie nogi i dziób czerwony”.

Bociany przylatują do nas wczesną wiosną, najczęściej między 20 marca a 10 kwietnia, choć zdarza się, że niektóre są już na początku marca. Pierwsze zjawiają się samce i zajmują zeszłoroczne gniazda lub budują nowe. Dwa, trzy dni później przylatuje samica, choć bywa, że przybywa ona nawet 10 dni później. Samotny bocian cały czas pilnuje zajętego gniazda, nieco je poprawiając, ale robi to bez większego zaangażowania.

Dopiero, gdy przyleci samica, zabiera się do pracy. Przystępują do budowy gniazda, dokładając nową warstwę. Samiec wielokrotnie, zwłaszcza rano, przynosi materiał budulcowy – patyki, siano, grudy ziemi. Samica przynosi raczej coś, co nadaje się do wysłania gniazda – kępy trawy, siano. Trwa to około dwóch tygodni.

Przysłowia związane z bocianem

- „Bocian jest! Wiosny wiest”.
- „Jak bocian przyleci, możecie wyjść na dwór dzieci”.
- „Na Zwiastowanie przybywaj bocianie”.
- „Na Zwiastowanie zlatują się bocianie”.
- „Na Zwiastowanie bocian w gnieździe stanie”.
- „Jak bocian przyleci, możecie wyjść na dwór dzieci”.
- „Rok, w którym bocian w marcu na gnieździe siada, najlepsze plony zapowiada”.
- „Gdy Matylda spotkała się z boćkiem, będzie szczęście za każdym kroczeniem”.
- „Jeśli bociany głośno klekoczą, to ciepłą wiosnę szybko przytoczą”.
- „Jak na Gertrudę bociek na gnieździe siędzie, wiosna szybko przybędzie”.
- „Gdy na Józefa bociek siędzie, zimy więcej już nie będzie”.
- „Na święty Józef bocian na stodołę, gburze szykuj sochę i jedź orać pole”.
- „Jak na święty Józef bociek przyleci, to na skrzydłach resztki śniegu przynosi”.
- „Jak na świętego Józefa bociany przybędą, to choroby zbożom nic szkodzić nie będą”.
- „Gdy na święty Józef bociek przybędzie, to już śniegu nie będzie”.

Bocian w literaturze

*Bo już bocian przyleciał do rodzinnej sosny
I rozpiął skrzydła białe, wczesny sztandar wiosny.*

A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, księga XI

E. Szelburg-Zarembina

Wiosna idzie

*Przyleciały bocianiska,
w bielutkich kapotach
klekotały, ogłaszały
na wysokich płotach:
- Idzie wiosna! Wiosna idzie!
po łąkowych błotach.*

Gniazdo doskonałych rozmiarów w fazie rozbudowy

„Czyżby w tym roku na naszym kominie nie zechciały zagnieździć się bociany?”
–mówi zmartwiony gospodarz z Radzowic.

Kwiecień

„Po łąkach sobie brodę,
często chodzę na jednej nodze.
Robię gniazdo na wielkiej chacie
- na pewno mnie znacie”

Gdy gniazdo jest gotowe, samica znosi od 2 do 6 jaj, najczęściej 3-4. Wysiadują obydwójce, zmieniając się regularnie w dzień, natomiast w nocy wysiaduje samica. Gniazdo z jajami nie pozostaje ani na chwilę bez opieki. Gdy nadlatuje obcy bocian, od razu zostaje rozpoznany, a właściciel gniazda wystawia do góry dziób, klekocze, a czasem syczy i rozkłada skrzydła tak, jakby chciał zasłonić gniazdo. Na pomoc natychmiast przylatuje współwłaściciel gniazda i razem odpędzają intruza.

Przysłowia związane z bocianem

- „Na świętego Franciszka zielenią się łąny i ze swego zimowiska wracają bociany”.
- „Bocian na ognie jaskółkę przynosi”.
- „W dzień Wojciecha świętego ptaki przylatują jego”.
- „Na święty Wojciech znieś jajko bociek”.

Bocian w literaturze

W. Domeradzki

W kwietniu

*Ludzie sadzą ziemniaki
żeby wzeszły niedługo.
Bocian chodzi po łące.
Liczy żaby nad strugą.*

Ta solidna konstrukcja zaprasza spóźnioną, ale pracowitą, parę bocianią do zbudowania od podstaw swojego lokum.

Prawda, że okazalej prezentuje się gniazdo na słupie niż na rozłożystym drzewie.

Zdziwienie na twarzach uczestników wycieczki obrazuje ich zaskoczenie chwilową nieobecnością bocianów w gnieździe.

Maj

„W czerwonych butach po łące chodzą,
 czasem przystaną na jednej nodze
 i łypią oczkiem, przekrzywiają głowę:
 - Czy już śniadanie dla mnie gotowe?”

Po 32 - 24 dniach wykluwają się młode. Trochę podobne są do małych gąsiąt. Teraz przez trzy tygodnie obydwójce rodzice na zmianę przynoszą jedzenie (czasem wodę) młodym, główny ciężar zaopatrzenia w żywność spoczywa raczej na ojcu. Gdy jest gorąco, pilnujący bocian zastania młode, ustawiając się plecami do słońca z opuszczonymi skrzydłami, aby młode miały cień. Tak samo zachowuje się, gdy pada silny deszcz. Młode rosną bardzo szybko i po tygodniu już zaczynają wyglądać z gniazda.

Przysłowia związane z bocianem

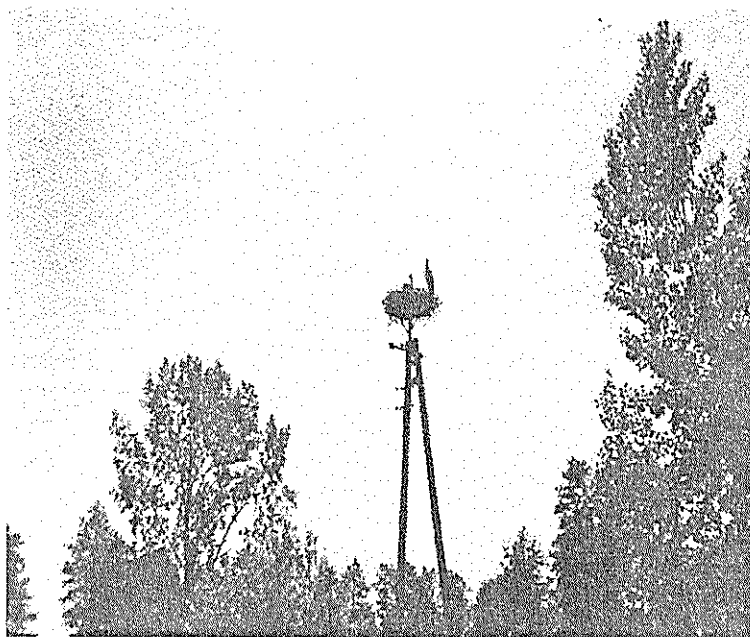
– „Na świętego Izydora na bociana pora”.

Bocian w literaturze

M. Konopnicka

Westchnienie uchodźcy

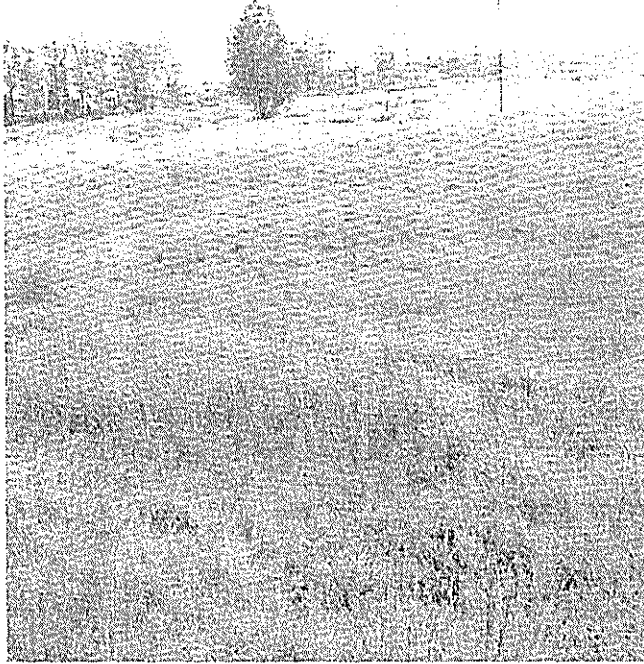
*Wyżej góra, na lewo
 i krzyż na niej złamany,
 a za krzyżem tuż drzewo,
 a na drzewie bociany.*

Para bociana oczekująca potomstwa: samica wysiadyje jaja, samiec dotrzymuje jej towarzystwa.

Można pozazdrościć bocianom przebywającym na takiej wysokości oglądania przepięknej panoramy Dziadowej Kłody.

Rozległe żerowisko (łąka) pełna „smacznych kąsków” pokryte bujną trawą.

I kolejne żerowisko – łąka z rzeką Widawą płynącą na tyłach zabudowań Dziadowej Kłody

Czerwiec

„Czarne skrzydła, dziób czerwony
 śpiewak z niego słaby.
 Kiedy leci, idzie, stoi...
 milkną wszystkie żaby”.

Gdy po mniej więcej trzech tygodniach rodzice na krótko zaczynają je zostawiać same, a pojawia się jakieś niebezpieczeństwo, małe chowają się, kładąc się. Po kilkunastu sekundach podnoszą głowy i rozglądają się, jakby nic się nie stało.

Rodzice karmią je kilka razy dziennie, jednak nie za każdym razem, gdy przylatują, dają małym jeść, choć te przy każdym lądowaniu rodziców domagają się jedzenia.

Młode bociany rosną bardzo szybko i po miesiącu są już prawie zupełnie podobne do dorosłych. Najstarsze z rodzeństwa pierwsze na gnieździe zaczyna przygotowywać się do lotu. Podskakuje, rozkłada skrzydła, jednym słowem intensywnie ćwiczy.

Przysłowia związane z bocianem

- „Na jednej łące wół patrzy trawy, a bocian żaby”.
- „Bocian wszystkich żab nie wyłowi”.

Bocian w literaturze

M. Majchrzak

Bądź pozdrowiona, Ziemi

*Bądź pozdrowiona trawą zieloną,
 stadami bydła mlekiem napelnionych,
 krzykiem dzikich gęsi, kłopotem bociana...*

A. Traczyk

Moja rzeka

*... Bociany białe
 w błocie brodziły
 A rybki małe
 Stadem chodziły...*

Głodne pisklęta oczekują powrotu rodziców z polowania.

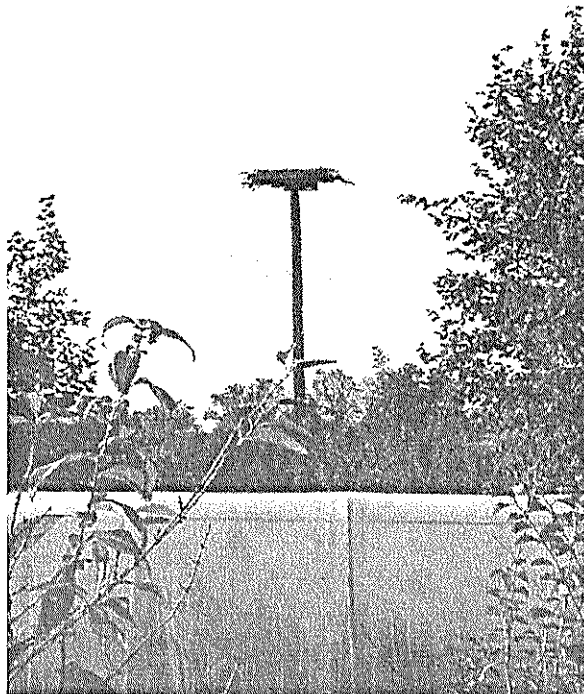
U podnóża bocianiego gniazda słychać tylko klekotanie piskląt.

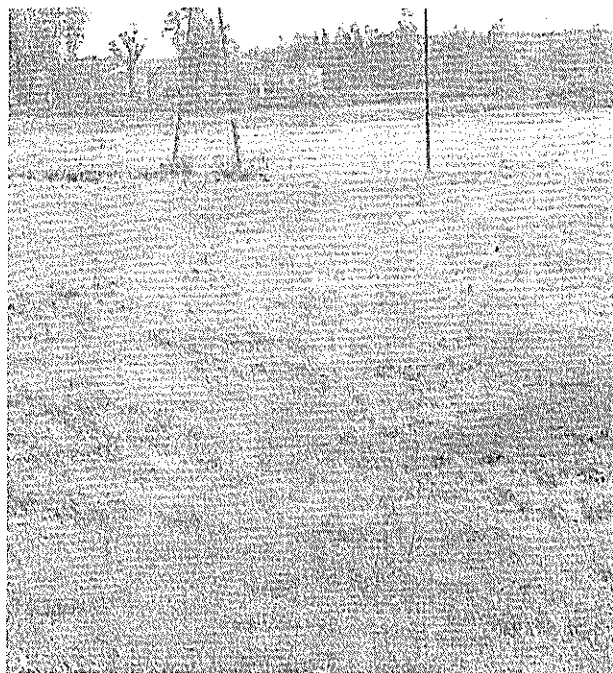
Skoro świt bociany wybrały się na żerowisko, by nakarmić swoje dzieci.

Czyżby ten dom nie miał już gospodarza?

Pusta stolówka bociania świadczy o tym, że bociany są w „domu”.

Pyszną żabkę na śniadanie młody bociek wnet dostanie.

Lipiec

„Po łące wędruje
w czerwonych bucikach,
Gdy go żabka dojrzy
czym prędzej umyka”.

W drugiej połowie lipca najstarsze z rodzeństwa wylatuje z gniazda. Pierwszy lot jest dużym wydarzeniem. Młody bocian ląduje niedaleko, zwykle około 150-200 metrów od gniazda. Spaceruje, rozgląda się. Po pewnym czasie (około godziny) podskakuje, rozpędza się, zatacza wielkie koło na niewielkiej wysokości i próbuje wylądować na gnieździe. Nie zawsze udaje mu się to od razu, ale po kilku lotach dobrze sobie radzi. Rodzeństwo ćwiczy podskoki i fruwanie na gnieździe i czeka na swoją kolej.

Przez kilkanaście dni po pierwszym locie, młode bociany wracają do gniazda. Chodząc po łące młode trzymają się blisko siebie i blisko rodziców, którzy jeszcze na polu trochę je dokarmiają. Ale po kilkunastu dniach bociany już nie wracają do gniazda i przyłączają się do grup młodzieży. Można je zobaczyć jak po kilkanaście sztuk krążą w pogodne dni bardzo wysoko. Ćwiczą **przed odlotem**.

Przysłowia związane z bocianem

- „Żaba w kłopotcie, gdy widzi bociana w błocie”.

Bocian w literaturze

J. Pacek

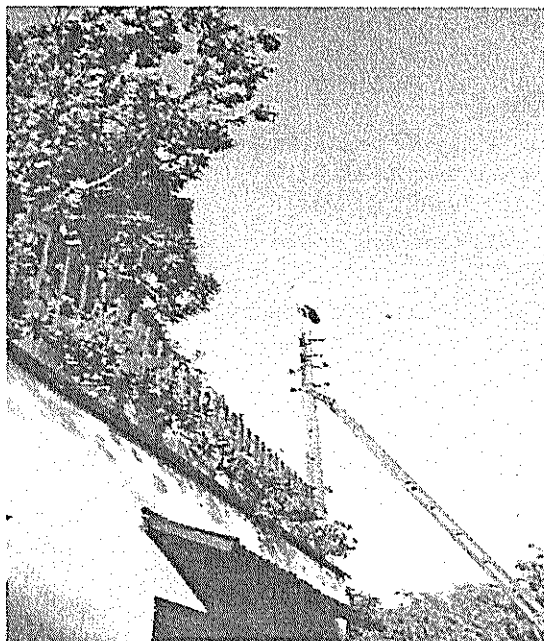
Ukochalem

*Ukochalem cię ziemię Polską nazwaną,
ziemię w ognistym helmie słońca,
miłością szerszą od dziecięcej,
miłością białego bociana...*

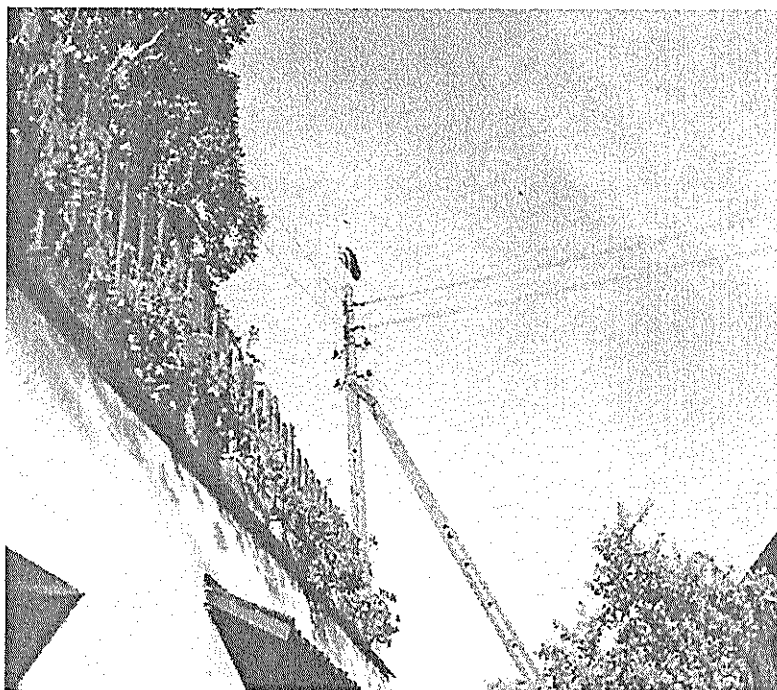
Jedno z piskląt już za chwilę będzie próbowało trudnej sztuki latania.

Lekcje latania
Dumny „tata” nadzoruje pierwszy lot swoich dzieci.

„Ciekawe, czy moim dzieciom potrzebne są jeszcze lekcje latania?”

Sierpień

„Czerwone nogi i białe piórka,
Przed nim do wody żaby dają nurka”.

W ciągu miesiąca od pierwszego lotu młode bociany muszą być gotowe do dalekiej podróży, którą odbywają ze starszymi i doświadczonymi bocianami. Zwykle na św. Bartłomieja (24 sierpnia) już odlatują. Starsze bociany opuszczają gniazdo tydzień później. Przez ostatnie tygodnie przed odlotem, już po opuszczeniu gniazda przez młode, bociany mogą zająć się sobą. Długo żerują. Wracają, gdy już jest ciemno, przynajmniej godzinę po zachodzie słońca, rano o świcie już są na łące. Stosunkowo wiele czasu w dzień siedzą na gnieździe, sprawiając wrażenie, jakby przykro było im rozstawać się z nim.

Przysłowia związane z bocianem

- „Na Spasa boćki do cieplic, a bąki do lasa”.
- „Kiedy bocian u nas trwa po Bartłomieju mnogi, tedy zima letka będzie”.
- „Boćki przyleciały - podwieczorki wróciły, boćki odleciały - podwieczorki zabrały”.

Bocian w literaturze

W. Broniewski

Odlot bocianów

*Stadem krążą już bociany
ponad wsią rodzinną,
odlatują w kraj nieznany
bo im tutaj zimno.
Słysząc klekot ich żaloszny:
„Strach nam srogiej zimy!
Do widzenia aż do wiosny,
wcześniej nie wrócimy!”
Hen, za morze odlatują,
tam gdzie słonko świeci.
Mogą lecieć - nie popsują
gniazd bocianich dzieci.*

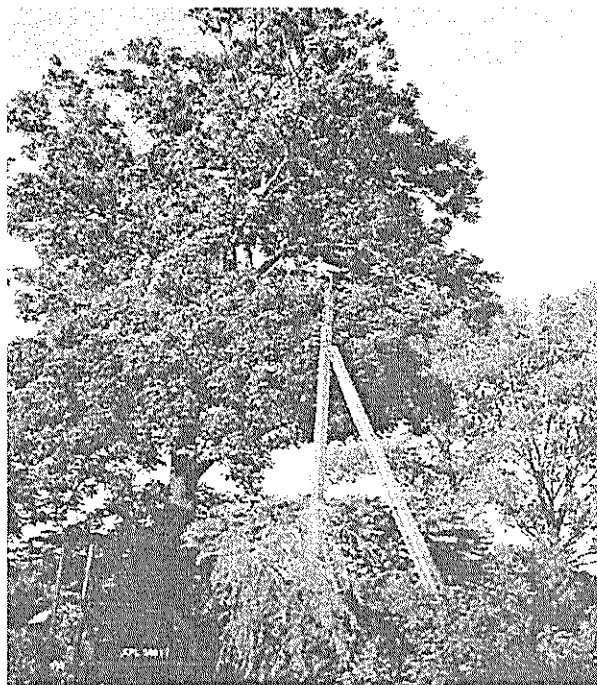
M. Kowalewska, M. Kownacka

Telegram

*Żegnaj mi gniazdo na dachu!
Żegnajcie - żaby w bajorze!
Wiosną zjem was - nie ma strachu,
a teraz lecę za morze!...*

Bocian

Smutny (chyba) bocian ogląda znajome tereny na parę dni przed odlotem.

Puste gniazdo i opadające liście z drzew przypominają, że kończy się lato.

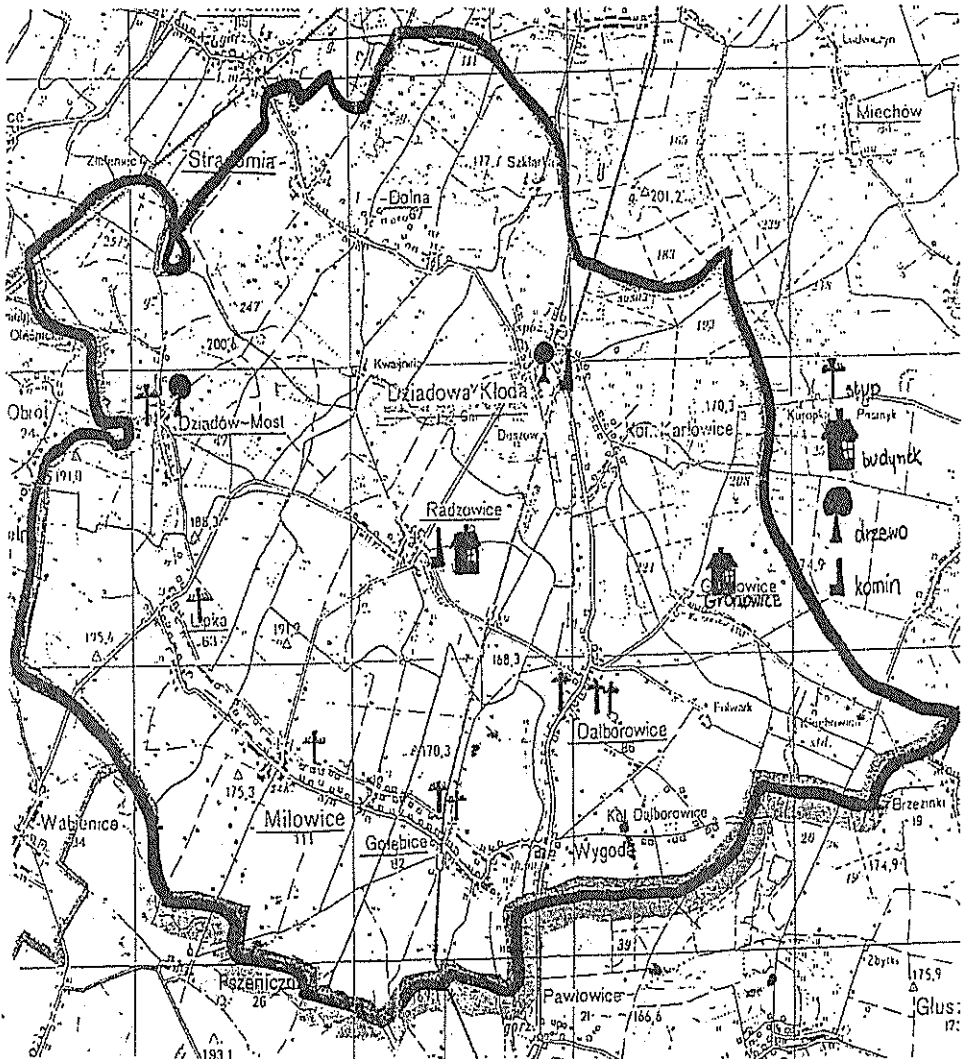
Czyżby lokalizacja tego gniazda przyczyniła się do obumarcia dorosłego drzewa?

Podmokłe tereny Dziadowej Kłody są doskonałym żerowiskiem bociana białego.

**ROZMIESZCZENIE GNIAZD BOCIANABIAŁEGO
W GMINIE DZIADOWA KŁODA
W ROKU 2004**

OBSERWACJA BOCIANIEGO GNIAZDA WE WSI MIŁOWICE

Do naszego gospodarstwa bociany przylatują od 7 lat. Gniazdo zbudowały na słupie energetycznym, który stoi w ogrodzie. Co roku wiosną przylatuje najpierw jeden bocian i sprawdza gniazdo – poprawia je i odlatuje. Po tygodniu przylatują już dwa bociany.

W tym roku pierwszy bocian przyleciał 16 kwietnia, był dwa dni i odleciał. 22 kwietnia przyleciała bociania para i zaczęła intensywnie pracować. Znosiły na gniazdo gałęzie i suchą trawę, mocowały je na gnieździe dziobami. Te zbiegi sprawiają, że gniazdo z roku na rok staje się coraz większe.

Para, która do nas przylatuje, nie boi się nikogo, jest oswojona i nazwana przez nas Gucio i Klara.

Codziennie o godzinie szóstej rano bociany robią pobudkę swoim klekotaniem.

Bocianica co roku znosi jaja, z których z początkiem czerwca wykluwają się młode. W tym roku była czwórka młodych, ale pod koniec czerwca jednego bocianka wyrzucono z gniazda. Był wielkości małej gęsi i nie miał piór. W ubiegłym roku w naszym gnieździe były trzy młode i wszystkie zostały wyrzucone.

Młode bociany mają czarne dzioby i nogi, a jak dorastają, to przebarwiają się na czerwono. Kiedy młode rosną, w gnieździe robi się ciasno. Mama bociania pozostaje z młodymi, a tata bocian stoi na stodole, obserwując gniazdo. Czasem nad gniazdem pojawiają się obce bociany, wtedy para bociania broni swojego terenu, trzepocąc skrzydłami, hałasując, klekocząc – odgania wroga.

Na początku sierpnia młode bociany uczą się fruwać. Jeden z rodziców staje wtedy na stodole, a drugi fruwa nad gniazdem i ruchem skrzydeł pokazuje młodym, jak mają latać. Młode szybko uczą się tej sztuki, choć na początku skaczą po gnieździe i tylko trzepocą skrzydłami. Taka nauka trwa około 2 tygodni.

W tym roku 27 sierpnia cała bociania rodzina odleciała.

Agnieszka Żmuda klasa II c
Miłowie 2004

Źródła informacji:

Jakubiec Z., Szymański P., *Bociany i boćki*, Wrocław 2000.

Juszczak J., *Populacja bociana białego w powiatach wieluńskim i wieruszowskim w r. 2000*.

Kopaliński W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1986.

Księga przysłów polskich, pod red. J. Muras, Warszawa 2004.

Mickiewicz A., *Pan Tadeusz*, Warszawa 1953.

Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich, pod red. J. Krzyżanowskiego.

Poezja polska od średniowiecza do współczesności, Warszawa 2001.

Projekt edukacyjny BOCIAN, Wrocław 1999.

